

Americké mestá, ktoré založili katolíci

Matej Gavlák

17. apríla 2023 ✚ *História Spoločnosť*

USA boli založené ako protestantský (v skutočnosti však protestantsko-slobodomurársky) štát, ktorý katolíkov na vlastnom území niekoľko storočí obmedzoval. Katolíci nesmeli zastávať úrady, mali sťažený prístup k voľbám, nemohli svoju vieru verejne prezentovať. Avšak americký štát a americké mestá sú dve rozdielne veci: nie jedno veľké americké mesto totiž bolo založené katolíckou misiou, či katolíckymi objaviteľmi.

New Orleans

zdroj: wikimedia commons

New Orleans, mesto na brehu rieky Mississippi

Začnime s mestom u nás najlepšie známym kvôli katastrofe, ktorá ho postihla v roku 2004. Vtedy sa veľká časť New Orleansu dostala pod vodu v dôsledku hurikánu Catrina. Dejiny mesta siahajú do polovice 17. storočia, kedy sa v oblastiach okolo mohutnej rieky Mississippi „motali“ francúzski objavitelia a dobrodruhovia v službách francúzskeho katolíckeho kráľa. V týchto časoch sa tu zdržiaval aj dobrodruh Robert Cavelier, ktorý si uvedomil výhodnú polohu miesta v ústí veľtoku. V roku 1699 tu Francúzi celebrovali prvú katolícku svätú omšu.

Samotné New Orleans bolo založené v roku 1718 mužom menom Jean Baptiste Le Moyne de Bienville. Mesto sa čoskoro stalo hlavným mestom veľkej francúzskej kolónie zvanej Louisiana. Francúzi však neboli jediní, kto na americkom kontinente objavoval nové miesta pre svojho zamestnávateľa. Kvôli istým obchodno-politickým ťahaniciam pripadlo mesto už v roku 1723 Španielsku. New Orleans začalo obchodovať s ďalšími španielskymi kolóniami – napríklad Kubou, či Mexikom – vďaka čomu výrazne zbohatlo. Nasledovala jeho prestavba, ktorou stratil svoj dedinský ráz a získal skutočne mestskú podobu. New Orleans sa v roku 1800 vracia späť do rúk Francúzov, aby už o pár rokov mesto Napoleon spolu aj s celou Luisianou predal vláde USA, ktorej jadro vtedy tvorilo 13 východných kolónií.

Mesto si aj naďalej zachovávalo svoj francúzsko-španielsky – a predovšetkým, katolícky – ráz. O vládu nad New Orleansom súperili francúzsky hovoriaci katolícki kreolovia a anglicky hovoriaci protestantskí

Anglosasi. Obe dominantné skupiny obyvateľstva žili v osobitných štvrtiach mesta a okrem nich tu postupne prichádzali aj imigranti z Európy (zvlášť katolícki Íri a Taliani). A bola tu tiež významná černošská populácia. Podľa zákonov mesta bolo povinnosťou otrokov dať sa pokrstiť v katolíckej viere a sobášiť sa v kostoloch.

O dôležitosti New Orleans svedčí aj fakt, že okolo roku 1840 to bolo 3. najväčšie mesto Spojených štátov, najväčšie mesto juhu a 4. najväčší prístav na celom svete. Malo 103-tisíc obyvateľov, z ktorých polovica boli katolíci.

Mesto svätého Ľudovíta

Príbeh St. Louis je vlastne veľmi podobný. Miesto, na ktorom je vystavané, vyhodnotili francúzske expedičné zbory ako najvýhodnejšie možné; mal to byť akýsi najzápadnejší styčný bod pre obchod s Indiánmi. Vo februári 1764 prišla expedícia asi 30 mužov pod vedením Pierrea Laclede na miesto, kde začala stavať jednoduché sídlisko. To dostalo meno St. Louis – čiže svätý Ľudovít – po francúzskych kráľoch sv. Ľudovítovi IX. a vtedy panujúcom Ľudovítovi XV.

Po zabratí východného brehu rieky Mississippi Britmi sa do St. Louis – nachádzajúcom sa na západnom brehu – začali hrnúť katolícki Francúzi z celého okolia. V roku 1772 tu žilo 600 osadníkov. Podobne ako New Orleans, i St. Louis bolo na čas odovzdané do španielskej správy, avšak obyvateľstvo tu bolo vždy francúzsky hovoriace. Aj toto mesto bolo predané Napoleonom vláde USA. Pre svoju polohu bolo v podstate odrezané od zvyšku USA riekou Mississippi a tak tu bola postavená dôležitá železničná trať. Nová vlaková stanica mesta otvorená v roku 1894, bola najväčšou na svete.

St. Louis si počas divokej amerikanizácie v 19. storočí natoľko zachovalo svoj katolícky ráz, že získalo prezývku „Rím Západu“. Ešte i dnes je v meste viac obyvateľov katolíckeho vierovyznania, oproti protestantom (650-tis. proti 600-tis.). V meste sa nachádza bazilika sv. Ľudovíta vysvätená v roku 1914. Má najväčšiu sústavu mozaík na svete (mimo Ruska), ktoré sa začali inštalovať v roku 1912 a dokončené boli v roku 1988. Viac ako 41 miliónov dielikov zobrazuje rôzne pasáže z Biblie.

Mesto amerických Slovákov

Medzi mestá založené francúzskymi katolíkmi patria i priemyselné centrá Detroit a Slovákom dobre známe Chicago. Začiatkom 18. storočia už mali Francúzi dobre podchytené územie Québecu a začali podnikáť svoje výpravy smerom na juh. Takto v júli 1701 dobrodruh menom Antoine de La Mothe Cadillac spolu so stovkou krajanov a stovkou algonkinských Indiánov založili odľahlú osadu Pontchartrain du Détroit (Pontchartrainova úžina), ktorá sa stala základom mesta Detroit.

Prvá zmienka o tejto výhodnej oblasti je pritom staršia ešte o dvadsať rokov, kedy tu francúzski katolícki misionári „*našli a stáli pohanskú modlu uctievanú Indiánmi*“. Prví stáli osadníci tu potom zasadili dvanásť hrušiek k počte dvanástich apoštolov. Osadníci na čele s Cadillacom ihneď založili aj farnosť Sv. Anny z Détoitu, ktorá je dodnes druhou najstaršou kontinuálne fungujúcou farnosťou v celých USA. V sústave francúzskych kolónií bol Detroit spojovníkom medzi Montreálom v Québecu a New Orleans na juhu Louisiany. Mestečko žilo z obchodu s kožušinami medzi kolonistami a miestnymi Indiánmi. Detroit sa postupom času stal mestom, do ktorého sa sťahovalo veľa katolíkov z Európy, predovšetkým Írska, keďže inde v USA boli utláčanie a obmedzovanie. Detroit ostal čisto francúzskou kolóniou až do roku 1760, kedy ho

získali Briti.

Aj oblasť, kde leží Chicago najprv preskúmavali francúzski misionári – išlo o jezuitov, ktorých cieľom bolo christianizovať miestne indiánske kmene. Tu bola založená osada Chicaho, čo je výraz v miestnom indiánskom dialekte (znamená „miesto medvedieho cesnaku“). Ešte v roku 1833 tu však bola močaristá pustatina s asi 350 obyvateľmi, ktorej dominovala malá vojenská pevnosť. Mesto však začalo získavať na význame vďaka priemyselnej revolúcii a o 30 rokov neskôr doň začali prichádzať robotníci zo strednej a východnej Európy – zväčša šlo o katolíkov a židov poľskej, českej, slovenskej, ukrajinskej či maďarskej národnosti. Obdobie veľkej migrácie trvalo až do roku 1914, kedy ho ukončila I. svetová vojna.

O Francúzoch v Novom svete možno povedať, že ich bolo okolo roku 1700 dokopy len 15–25-tisíc. Išlo o farmárov, obchodníkov, lovcov a misionárov, pričom mnohí z nich žili na veľmi izolovaných miestach, kde zakladali nové osady, obchodné stanice, či odľahlé pevnosti, z ktorých sa postupne stali veľké americké mestá. Celý projekt objavovania a osídľovania bol koordinovaný z Paríža. Iba katolíkom bolo povolené stať sa osadníkmi a jezuiti a františkáni objavili v sebe silnú horlivosť za konvertovanie pôvodných amerických Indiánov. Britov bolo naproti tomu v Severnej Amerike okolo 250-tisíc – avšak väčšina z nich sa sústreďovala v 13 kolóniách na východe kontinentu.

Španielske mesto v Texase

Ak Francúzom patrilo stred a severovýchod dnešných USA, Španieli osídľovali predovšetkým jeho západ a juh. Takto sa podieľali na vzniku druhého najväčšieho mesta štátu Texas, San Antonio. V druhej polovici 17. storočia už španielska koruna ovládala územie celého dnešného Mexika a španielski misionári a dobrodruhovia postupovali ďalej, až na územie dnešných USA. Medzi prvými sa na planiny Texasu dostali aj španielski františkáni pod vedením otca Antonia de Olivaresa.

V roku 1691 prenikli Španieli až do polovice dnešného Texasu, kde narazili na indiánske sídlisko. Keďže bol v ten deň práve sviatok sv. Antona Paduánskeho (13. jún), nazvali celé miesto jednoducho San Antonio. O približne ďalšie dve desaťročia začali Európania na mieste zakladať vlastné sídlisko, ktoré slúžilo ako nová misia na christianizáciu indiánov. V roku 1716 požiadal otec de Olivares španielskeho miestokráľa v Novom svete, aby do San Antonia poslal niekoľko „zručných“ rodín, ktoré by *„naučili Indiánov všetko..., aby boli užitočnými a schopnými občanmi.“*

Indiáni si františkánskych misionárov obľúbili a Španieli v oblasti San Antonia založili hneď päť misií. Tieto misie boli súčasťou väčšieho plánu Španielska šíriť kultúru a katolicizmus do nových komunít žijúcich v Novom svete. San Antonio sa napokon stalo najväčšou španielskou enklávou v Texase. Ďalej na severovýchod sa už Španieli nedostali a tak zveľaďovali San Antonio najlepšie ako vedeli. Nasledujúce roky boli turbulentné a španielska koruna o Mexiko aj s Texasom prišla počas mexickej revolúcie. Nasledovala nezávislosť Texasu a jeho pripojenie k protestantským Spojeným štátom americkým. Mesto sa však dodnes hlási k svojmu katolíckemu a španielskemu dedičstvu.

Sv. Junípero a jeho mestá

Niektoré z najznámejších miest Kalifornie majú čo do činenia s tzv. Portólovou expedíciou (pomenovanej po vedcovi výpravy) z rokov 1769 – 1770, ktorú opäť raz tvoril konglomerát španielskych dobrodruhov, vojakov a misionárov. Najznámejším členom expedície, ktorej cieľom bolo preskúmať územie dnešnej Kalifornie, bol

františkánsky mních sv. Junípero Serra. A práve táto výprava tvorená približne 64 mužmi ako prvá dorazila do dnešného sanfranciského zálivu. O sedem rokov neskôr tu sv. Junípero založil misiu, ktorej cieľom bola christianizácia miestnej indiánskej populácie – misia bola pomenovaná po sv. Františkovi z Assisi. Oblasť San Francisca zaradila španielska koruna do svojej kolónie „Mexiko“ a po mexickej revolúcii o ňu taktiež prišla. Po americko-mexickej vojne pripadlo San Francisco USA a najväčší rozmach zažilo počas tzv. „zlatej horúčky“ v polovici 19. storočia, kedy mesto zasiahol masívny prílev Anglo-američanov.

Sv. Junípero krstí miestneho indiánskeho chlapca

zdroj: usfranciscans.org

Sv. Junípero stál aj pri zrode druhého najväčšieho mesta Kalifornie, San Diega. San Diego bolo na samom počiatku malou vojenskou pevnosťou, ktorú založil Gaspar de Portolá počas svojej expedície. O niekoľko dní neskôr, 16. júla 1769, františkánski bratia Junípero Serra, Juan Viscaino a Fernando Parron „pozdvihli a požehnali kríž“, čím založili prvú misiu v hornej časti Las Californias, severnej provincii španielskeho Mexika. San Diego – podobne ako ostatné mestá v okolí – bolo dlho len malým sídliskom: ešte v roku 1838 malo len 100 až 150 obyvateľov španielsko-mexického pôvodu. Išlo, samozrejme, o katolíkov. Skutočnou aglomeráciou sa San Diego stalo až na prelome 19. a 20. storočia, ako nová „brána do Tichomoria“.

Mesto Panny Márie Kráľovnej anjelov

Najväčším mestom Kalifornie je so svojimi takmer 4 miliónmi obyvateľmi Los Angeles. Aj v jeho počiatkoch nachádzame stopy Portólovej expedície a sv. Junípera. Tá v hlbokkej púšti založila svoju predsunutú základňu, ktorá sa v roku 1781 premenila na malé osídlenie, keď skupina 44 osadníkov s európskym, africkým a indiánskym pôvodom pricestovala zo severného Mexika, aby založila farmársku dedinu na brehu Rio Porciúncula. Španielsky guvernér nazval osadu *El Pueblo de Nuestra Señora la Reina de los Ángeles de Porciúncula*, čiže „*Mesto Panny Márie Kráľovnej anjelov Porciúnculy*“.

V mestečku, tzv. *pueblo*, bola postupne postavená kaplnka, vystavala sa kanalizácia i základy ulíc. Mesto bolo najprv známe ako producent kvalitného hrozna. Chov dobytky a obchod s kožou prišli neskôr. Obyvatelia mesta najímali miestnych Indiánov na rôzne platené práce. Podobne, ako v prípade San Francisca, aj Los Angeles sa stalo strediskom zlatej horúčky, o desaťročia neskôr bolo mesto spojené so zvyškom USA železnicou. Začiatkom 20. storočia však zažilo skutočný „boom“ vďaka filmovému priemyslu a nájdeniu ropy.

Územie USA dnes mohli teoreticky tvoriť tri veľké štáty: anglosaský, francúzsky a španielsky; dve tretiny tohto územia pritom mohli byť katolícke. Aj príklad USA nám ukazuje, že ideológia, ktorej nositeľom je štát, napokon v priebehu desiatok až stoviek rokov pretvorí na svoj obraz územie, ktoré si tento štát podmaní.

Louisiana aj severné španielske Mexiko boli amerikanizované a protestantizované na nepoznanie a takmer úplne stratili pečať, ktorú im vtisli ich zakladatelia. Ale kto vie: raz, keď už bude vláda vo Washingtone progresivizmom úplne prehnutá a zdevastovaná, možno mestá ako New Orleans, San Francisco, či San Diego začnú postupne objavovať svoje skutočné historické korene. A minimálne časť Ameriky sa aj pod novým sv. Juníperom opäť vráti k jedinej pravej katolíckej viere.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/americke-mesta-ktore-zalozili-katolici/>